

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації аспіранта кафедри економіки та публічного управління
Полтавського державного аграрного університету
Науменко Олександра Олександровича

за темою

**«Управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю
суб'єктів малого та середнього бізнесу»»,**

що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальність
073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування

1.Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України проблема управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу набуває виняткового наукового та практичного значення. Малий та середній бізнес є не лише ключовим чинником економічної стабільності, а й важливим інструментом соціальної згуртованості, регіонального розвитку та екологічної безпеки держави.

Повномасштабне вторгнення росії, руйнування інфраструктури, енергетична криза, масова міграція населення та обмеженість фінансових ресурсів кардинально трансформували характер соціальної відповідальності підприємств. Від добровільної філантропії та разової благодійності відбувається перехід до стратегічно необхідної умови виживання, відновлення та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності бізнесу.

Глобальні тенденції сталого розвитку вимагають від українського бізнесу активної інтеграції принципів соціальної справедливості, екологічної відповідальності та етичного управління в операційну діяльність. Водночас для суб'єктів малого та середнього бізнесу, які характеризуються обмеженими ресурсами, неформальним стилем управління та високою чутливістю до зовнішніх шоків, традиційні корпоративні моделі великих компаній є малоприсадибними. Це зумовлює нагальну потребу в розробці адаптованих теоретико-методологічних підходів, бізнес-моделей та механізмів фінансової підтримки, що враховують специфіку національного підприємницького середовища в умовах війни та європейської інтеграції.

2.Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконувалося в межах планових науково-дослідних тем Полтавського державного аграрного університету: «Формування та розвиток територіальних соціально-економічних систем» (номер ДР 0122U201708 (2023-2025 рр.) та «Стратегічний менеджмент безпекового розвитку інноваційно орієнтованої агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки (номер ДР 0122U201560 (2022-2027 рр.).

3.Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Автором дисертаційної роботи були особисто проведені теоретичні та методичні дослідження, проведені розрахунки та отримано підтвердження результатів. Здобувач сформулював обґрунтовані висновки та рекомендації. Особистий внесок здобувача підтверджено переліком наукових публікацій. Апробація викладених у дисертаційному дослідженні науково-практичних результатів

здійснена особисто здобувачем за науково-методичного супроводу наукового керівника д.е.н., професора Медвідь В.Ю.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій забезпечуються за рахунок комплексного застосування наукових методів дослідження, глибокого аналізу теоретичних та емпіричних даних, а також критичної оцінки отриманих результатів.

Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи склали положення теорії сталого розвитку, теорії стейкхолдерів, концепції корпоративної соціальної відповідальності, теорії бізнес-моделей, теорії публічного управління та регіональної економіки, а також праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю бізнесу, розвитку малого та середнього підприємництва.

У процесі наукового дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та систематизації (для уточнення сутності поняття «відповідальність суб'єктів господарювання», систематизації її форм і структурних елементів); порівняльного аналізу (для зіставлення основних макроекономічних моделей корпоративної соціальної відповідальності та виявлення особливостей їх адаптації до українських умов); історичного та еволюційного аналізу (для дослідження генезису та еволюції концепції соціальної відповідальності бізнесу); системного аналізу (для розгляду управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю малого та середнього бізнесу як цілісної багаторівневої системи); типологізації та класифікації (для розробки типів бізнес-моделей малого та середнього бізнесу з інтеграцією принципів відповідальності); порівняльно-статистичного аналізу (для оцінки динаміки економічного розвитку, фінансової стійкості, зайнятості, продуктивності праці та інвестиційної активності суб'єктів малого та середнього бізнесу); табличного та графічного моделювання (для наочного представлення тенденцій, диспропорцій та результатів аналізу); економіко-математичного моделювання (для розробки стимулюючої моделі оптимізації державної фінансової підтримки та інтегрального показника ефективності фінансування відповідальності); емпіричного аналізу (для інтерпретації результатів соціологічного опитування суб'єктів малого та середнього бізнесу у територіальних громадах Полтавської області); абстрагування та конкретизації (для формування організаційно-управлінської моделі та адаптованих бізнес-моделей) та інші методи.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомим дослідженнями аналогічного характеру.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у вирішенні актуального наукового завдання теоретичного обґрунтування та розробки практичних механізмів управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу, а саме:

вперше:

розроблено організаційну модель управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу, в основу

якої покладено формалізований інструментарій оптимізації державної фінансової підтримки, що дозволяє інтегрувати рівень відповідальності суб'єктів господарювання як пріоритетний критерій розподілу бюджетних ресурсів, забезпечуючи підвищення ефективності використання державних коштів та дотримання балансу між економічними результатами, соціальною справедливістю та екологічною безпекою.

удосконалено:

теоретико-методичні підходи до розробки адаптованих бізнес-моделей для суб'єктів малого та середнього бізнесу з інтеграцією принципів соціально-економічної та екологічної відповідальності (виробничу, клієнтоорієнтовану та мережеву), що дозволить забезпечити баланс економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної безпеки на операційному рівні суб'єктів господарювання.

методичні рекомендації до оцінки рівня управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю малого та середнього бізнесу через систему кількісних і якісних індикаторів, включаючи інтегральний показник ефективності фінансування відповідальності, що дозволяє об'єктивно оцінювати реальний внесок підприємств у сталий розвиток;

дістало подальшого розвитку:

теоретичне обґрунтування генезису та еволюції концепції відповідальності суб'єктів господарювання, яке, на відміну від існуючих досліджень, інтегрує етимологічний, семантичний, міждисциплінарний та нормативно-правовий аналіз, що дозволяє сформулювати оновлене понятійно-категоріальне підґрунтя для досліджень в умовах сталого розвитку та європейської інтеграції;

типізація макроекономічних моделей соціальної відповідальності бізнесу шляхом їхнього групування за типами, вектором державного регулювання та порівняльно-аналітичною характеристикою позитивних властивостей, дискусійних положень, критичних аспектів і актуальних імплементаційних викликів кожної моделі, що дозволило науково обґрунтувати рекомендації щодо їхньої адаптивної імплементації в Україні з урахуванням сучасних інституційних трансформацій, європейської інтеграції та вимог сталого розвитку.

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження. Автором *систематизовано* особливості управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану, виокремлено асиметричну модель відповідальності (висока соціальна, помірна економічна, низька екологічна) та обґрунтовано практичні рекомендації щодо її трансформації у стратегічно інтегровану модель сталого розвитку.

Отримані результати суттєво розширюють теоретичне розуміння та практичні інструменти управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу, створюючи науково обґрунтовану основу для підвищення їхньої стійкості, конкурентоспроможності та внеску в сталий розвиток України.

7. Повнота опублікованих результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих зі співавторами та захищених за темою дисертації. За результатами дослідження опубліковано 10 наукових праць, з них 4 наукові праці оприлюднені у фахових наукових

виданнях України, 1 - у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз Scopus, 1 - розділ у колективній монографії, 4 - тези доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг опублікованих праць становить 3,9 д.а. (особисто здобувача – 3,1 д.а.).

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

статті в наукових фахових виданнях України, а також у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Таран – Лала О.М., Науменко О.О. Управління екологічною відповідальністю підприємства в умовах сучасності: стратегічні підходи та інструменти. Якість і безпечність продукції у внутрішній та зовнішній торгівлі та торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку та перспективи: колективна монографія / за ред. О.В. Калашник, С.Е. Мороз, І.О. Яснолоб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2023. С.281-310.

2. Taran-Lala O., Kalashnyk, O., Moroz, S., Naumenko O. Analysis and assessment of environmental responsibility management for SMEs in the context of sustainable development BIO Web of Conferences. 2024. 114. 01032. <http://dx.doi.org/10.1051/bioconf/202411401032> (Scopus).

3. Науменко О.О. Стратегічний аналіз малого та середнього підприємництва в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 12. Т. 2 (282/2). С. 74-82. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-74-82>.

4. Медвідь В. Ю., Науменко О.О. Концептуальні підходи до управління соціо-еколого-економічною відповідальністю малого та середнього підприємництва. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2025. № 3 (95). 1 т. С. 162-169. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-3-10841>

5. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Державна політика стимулювання та підтримки соціально-відповідального малого та середнього бізнесу України в умовах війни. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 8 (290). С.257-267. DOI: [10.32752/1993-6788-2025-1-290-257-267](https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-290-257-267).

6. Глазов О. М., Науменко О. О. Теоретичні засади формування стейкхолдеро-орієнтованої стратегії соціальної відповідальності в управлінні малим та середнім бізнесом. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 3. С. 404 – 407.

Авторське свідоцтво на твір:

А. с. № 137928 Україна, Національний орган державної власності Державне підприємство Державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ). Стаття «Концептуальні підходи до управління соціо-еколого-економічною відповідальністю малого та середнього підприємництва» (10 липня 2025 року).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Таран – Лала О., Науменко О., Присяжнюк А. Роль agile -менеджмент у досягненні екологічної відповідальності в підприємницькій діяльності. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали І міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 28 вересня 2023 р.). Полтава: ПДАУ, 2023.

С. 149-152. URL:
<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/zbirnyk2809233001.pdf>

2. Науменко О.О. Нормативно-правове регулювання екологічних аспектів для підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технології та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти (м. Львів, 29-30 травня 2024 р.). Львів: ЛТЕУ, 2024. С. 214-217. URL:
https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2024_Conf/Studentskii_2024_v_druk_obkl.pdf

3. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Адаптивність та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва України в умовах воєнної нестабільності. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 15 травня 2025 р.). Полтава: ПДАУ. 2025. С. 538-541. URL:
https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/2908/materialyhmnpkmenedzhment_hhistolityaglobalizaciynivyklyky15travnya2025r.pdf

4. Медвідь В.Ю., Науменко О.О. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні в умовах переходу від фінансової дестабілізації до моделі соціально-орієнтованого відновлення. Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору: матеріали VIII Міжнародна науково-практичної конференції (м. Полтава, 17 грудня 2025 року). Полтава. 2025. С. 143-146. URL:
https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/20411/materialykonferenciyi171225_0.pdf

8. Відомості про апробацію результатів дослідження. Основні наукові результати дисертаційного дослідження доповідалися та отримали схвальні відгуки на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: I Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство» (м. Полтава, 28 вересня 2023 р.); Міжнародній конференції здобувачів вищої освіти «Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технології та їх правового забезпечення» (м. Львів, 29–30 травня 2024 р.); ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент ХХІ століття: глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 15 травня 2025 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору» (м. Полтава, 17 грудня 2025 р.), а також на інших фахових заходах.

9. Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6 і 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Науменко Олександра Олександровича на тему «Управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікованої наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати, проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 07 – Управління та

адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку та характеризується єдністю змісту, відповідає вимогам щодо оформлення.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методичним і практичним значенням, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація Науменко Олександра Олександровича на тему «Управління соціально-економічною та екологічною відповідальністю суб'єктів малого та середнього бізнесу» відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та рекомендується до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 – Управління та адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент.

Рішення прийнято відкритим голосуванням:

За -17

Проти – 0

Утримались - 0

Голова засідання,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
ім. І.А. Маркіної

Микола ЗОСЬ-КІОП

Секретар,
доктор філософії з економіки,
доцент кафедри
менеджменту ім. І.А. Маркіної

Надія БАГАН

14.04.2026р.